

УДК 631.524.58.006 (477.41)

***LIRIODENDRON TULIPIFERA* L. У ЛАНДШАФТАХ
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ**

Н.С. Бойко¹, Л.М. Кривдюк²

^{1,2}Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України, м. Біла Церква, Київська область, 09113, Україна

Серед представників родини *Magnoliaceae* Juss. у колекції дендрологічного парку «Олександрія» НАН України, чільне місце займає *Liriodendron tulipifera* L. (ліріодендрон тюльпаноподібний або тюльпанове дерево). Цей релікт третинного періоду природно поширений на сході Північної Америки, де він росте у складі листяних і мішаних лісів. В умовах лісу дерево сягає висоти 50–60 м. Цінне для лісового господарства як швидкоростуча порода та медонос. Інший вид цього оліготипного роду *Liriodendron chinense* (Hemsl.) Sarg. (ліріодендрон китайський) у природних умовах трапляється у Південному Китаї та В'єтнамі [3, 6].

У культурі в Європі *Liriodendron tulipifera* з XVII століття. В Україні у культуру вперше введений у Криму Нікітським ботанічним садом у 1813 році. У Лісостепу України в культурі з XIX століття [5, 6].

В «Олександрії» росте з 1850 року. Походження посадкового матеріалу невідоме, ймовірно, саджанець (або навіть кілька рослин) були подаровані господарям парку графам Браницьким або куплений на садовій виставці.

Станом на 2017 рік, зберігся один старовіковий екземпляр, висота його 22 м, діаметр стовбура 4,2 м, діаметр крони 14 x 10 м. Темп росту середній. Також росте дерево висаджене у 1967 році на колекційній ділянці «Фрутицетум» та декілька дерев висаджених у період 1980–2000 рр. у кварталах парку [1, 2].

Листя у ліріодендрона тюльпаноподібного світло-зелене, 12–20 см завдовжки, зверху шкірясте, блискуче, знизу матове. Восени воно забарвлюється у золотисто-жовті кольори. За формою нагадує давньогрецький музичний інструмент ліру. Рослина однодомна. Квіти схожі на бутони тюльпанів, до 5 см у довжину, з блідо-зеленими або жовтими пелюстками і помаранчевим віночком. Випромінюють слабкий огірковий аромат, дають велику кількість нектару, розпускаються по одній квітці на кінцях гілок. Період цвітіння в умовах дендропарку «Олександрія» III декада травня і II декада червня. Насіння досягає у вересні – жовтні, розсіювання відбувається пізно восени або взимку; пучки крилаток часто зберігаються на дереві до весни і нагадують сухе листя [6]. В умовах дендропарку «Олександрія» *Liriodendron tulipifera* характеризується високою зимостійкістю (I бал за шкалою С.Я. Соколова) та посухостійкістю (IV бала за шкалою С.С. П'ятницького) [8, 7]. Щорічно рясно плодоносить і утворює схоже насіння. Шкідниками і хворобами не пошкоджується.

Має найвищий бал загальної декоративності (V балів за методикою Н.В. Котеловою та ін.) [4]. Вирізняється надзвичайно високими декоративними якостями, величною кроною, оригінальними формою та кольором листової пластинки і квітів. У дендропарку крона штучно сформована садівником А. Єнсом у вигляді тристовбурового дерева з округлою, шатроподібною кроною.

Ефектний, як монументальний ординар, завдяки якому відкривається далека і близька перспективи різнотрав'я злаків, груп сосни звичайної та берези повислої, платану кленолистого, багрянника японського, катальпи чудової, а також архітектурної споруди «Колонада Луна». Ліріодендрон тюльпаноподібний є не лише окрасою Великої галявини, а й, безумовно, гордістю та візитівкою парку «Олександрія», помилуватися яким у період

цвітіння приїздять тисячі туристів з різних куточків України.

Лабораторія насінництва дендропарку опрацьовує ефективні прийоми насінного розмноження *Liriodendron tulipifera* і планує отримані саджанці висадити у квартали дендропарку «Олександрія» для оптимізації існуючих та створення нових ландшафтних композицій, груп, алей.

Література

1. Зелені патріархи дендропарку «Олександрія». Довідник / [С.І. Галкін, Н.М. Дойко, Н.В. Драган та ін.]. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2015. – 59 с.
2. Каталог деревних рослин дендрологічного парку «Олександрія» Національної академії наук України / [за ред. С.І. Галкіна]. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. – 64 с.
3. Колесников А.И. Декоративная дендрология / А.И. Колесников. – М.: Лесная промышленность, 1974. – 704 с.
4. Котелова Н.В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года / Н.В. Котелова, О.Н. Виноградова // Физиология и селекция растений и озеленение городов. – М., 1974. – С. 37–44.
5. Липа О.Л. Поширення і перспективи культури в УРСР тюльпанового дерева (*Liriodendron tulipifera* L.) / О.Л. Липа // Бот. жур. АН УРСР. – 1941. – Т. I. – С. 34–42.
6. Липа О.Л. Дендрологія з основами акліматизації / О.Л. Липа. – К.: Вища школа, 1977. – 224 с.
7. Пятницкий С.С. Практикум по лесной селекции / С.С. Пятницкий. – М.: Сельхозиздат, 1961. – С. 40–44.
8. Соколов С.Я. Современное состояние теории акклиматизации и интродукции растений / С.Я. Соколов // Тр. Ботан. ин-та АН СССР. – 1957. – Вып. 5. – С. 34–42.